

Meteoroloogid on raske petta

Tänavu täitub 160 aastat sünnimüüri, mis võib-olla tegi Abraham Lincoln USA presidendiks.

AIN KALLIS

klimatoloog

Milline ilm on sobiv töödeks-toimetamiseks kurikaeltele, nagu nüüd hellitlevalt kutsutakse allilmategelasi, iseloomustavad ilmekalt Eesti vanasõnad: "Mida suurem tuisk, seda parem tuua" või "Laisk ootab surma, varas vihmast ilma".

Ilm mõjutab nii kuritegude toimepanekut kui ka nende avastamist. Raamatutest ja filmidest teame hästi, et tapmise aja tuvastamine sõltub eeskätt õhutemperatuurist ja -niiskusest; et mõrtsuka jäljed kaovad vihmast või tulevad just mudas-tena esile jne.

Protsess, mis läks ajalukku

Esimene kohtujuhtum, kus ilmal oli oluline roll, pärineb USAst. XIX sajandi kuuekümnendail aastail korraldas kirikuõpetaja

Duncan McLeod New Yorgi lähedal põua peletamiseks ühis-palvuse. Mõne tunni pärast möllas juba äikesetorm. Väik süü-tas ainukese aktsioonist hoidu-ja, farmer Phinneas Doddi küü-ni. Mees nõudis McLeodilt kah-ju hüvitamiseks 5000 dollarit. Kohtuotsus oli: "Kuna palvetati ainult vihma eest, ei tule vastu-tada välgu pärast!"

Paaeguga samal ajal, 1857. aasta oktoobrikuus toimus Il-linoisi osariigis kohtuprotsess, mis läks riigi ajalukku mitmel põhjusel.

Mis siis juhtus? 29. augusti hilisõhtul sai farmer James Metzker joomingu käigus lööke pähe ja suri kaks päeva hiljem.

Üks kahtlusalustest, James Norris, oli varem karistatud ning mõisteti kaheksaks aastaks van-gi. Teine sell, William Arm-strong, ei tunnistanud oma süüd. Ometi leidis tunnistaja, kes väi-tis, et nägi 150 jala kauguselt täiskuu valguses selgelt – nui-a-ga löi ka William.

Perekonnale tasuta (!) appi tulnud noor advokaat Abraham Lincoln küsis tunnistajalt mitu korda, kas oli ikka täiskuu. Ja-tava vastuse järel võttis kaits-ja taskust Farmeri almanah-

hi (teatmik, kus leida ka astro-noomilised andmed) ning tea-tas: "Siin on kirjas, et 29. august-til kell 11 õhtul oli kuu juba loo-junud. Pealegi mitte täis- vaid veerand!" Protsess oli võidetud. Ja Lincoln nimi sai kogu riigis tuntuks.

Kohtuga on seotud paljud teadusharud – meditsiin, geofüüsika, meteoroloogia, geoloogia, botaanika, isegi astronoo-mia.

Ilm on saanud nähtamatuks tunnistajaks väga paljudel protsessidel.

Paar võib-olla veidrana tundu-vat näidet Briti kolleegide töömailt aastaid tagasi. Üht meest süüdistati seksimises ava-likus väljakäigus. Too väitis, et paduvihmaga polnud midagi muud teha. Politsei eitas vihma-sadu. Ilmajaama andmeil aga

sadas, seega süüdistatav mõis-teti õigeks...

MetOffice tundub olevat meestekeskne – ka järgmine juhtum näitab seda. Üks tegela-ne vabastati vägistamissüüdistusest põhjusel, et nii külmal ja niiskel ööl meesterahva füsioloogia ei toimivat sellisel moel, nagu tegu püüti talle inkrimineerida.

Kas oli ikka torm?

Nüüd paar juhtumit, millega on tulnud meie meteoroloogidel tegelda. Talv 2009/2010 oli teadupoolest väga lumeroh-ke. Veebruari lõpul varises Tal-linnas kokku ühe suure tootmis-hoone katus. Firma väitis, et va-ringu põhjustas tugev lumesadu ja tuisk, mis tekitas katusele suu-re lumehange, nn tuulekoti. Ne-

mad olevat katust pidevalt pu-hastanud.

Ekspertiisi kohaselt polnud eelmiste päevade lumesadu ja tuisk midagi erakordset. Varin-gu kohal oli aga selgelt näha, et ligi poolteise meetri paksune lumelasum koosnes vähemalt üheksast kihist, mis olid tekkinud sajuperioodide ja sulade jä-rel.

Ka lumekihi murdumiskoht oli terav, mis viitas vanale tihe-nenud lumele. Järeldus: tegu oli kindlustuspettuse katsega.

Teine näide. 5. juulil 2015 toi-mus Tartumaal suur õnnetus – tuul kergitas batuudi viie lapse-ga õhku. Kaks last hukkus.

Kas oli põhjuseks tuulispask ja äikeseline ilm, nagu esmalt väideti?

Lähedal asuva Tartu lennu-jaama vaatlusväljaku ja Tartu-Tõravere ilmajaama andmed ei osutanud tornaado-tuulispasa võimalusele (polnud äikest), sa-muti oli õhusoojust napilt, teki-tamaks nn tolmukuradit.

Tuule kiirusest 7 m/s aga pii-sas, et kergitada õhku täispuhu-tav kinnitamata batuut, mis võib isegi mõõduka tuule korral käi-tuda nagu tohutu õhupall, mida ei suudeta vaos hoida.

Üks tegelane vabastati vägistamissüüdistusest põhjusel, et nii külmal ja niiskel ööl meesterahva füsioloogia ei toimivat sellisel moel, nagu tegu püüti talle inkrimineerida.

